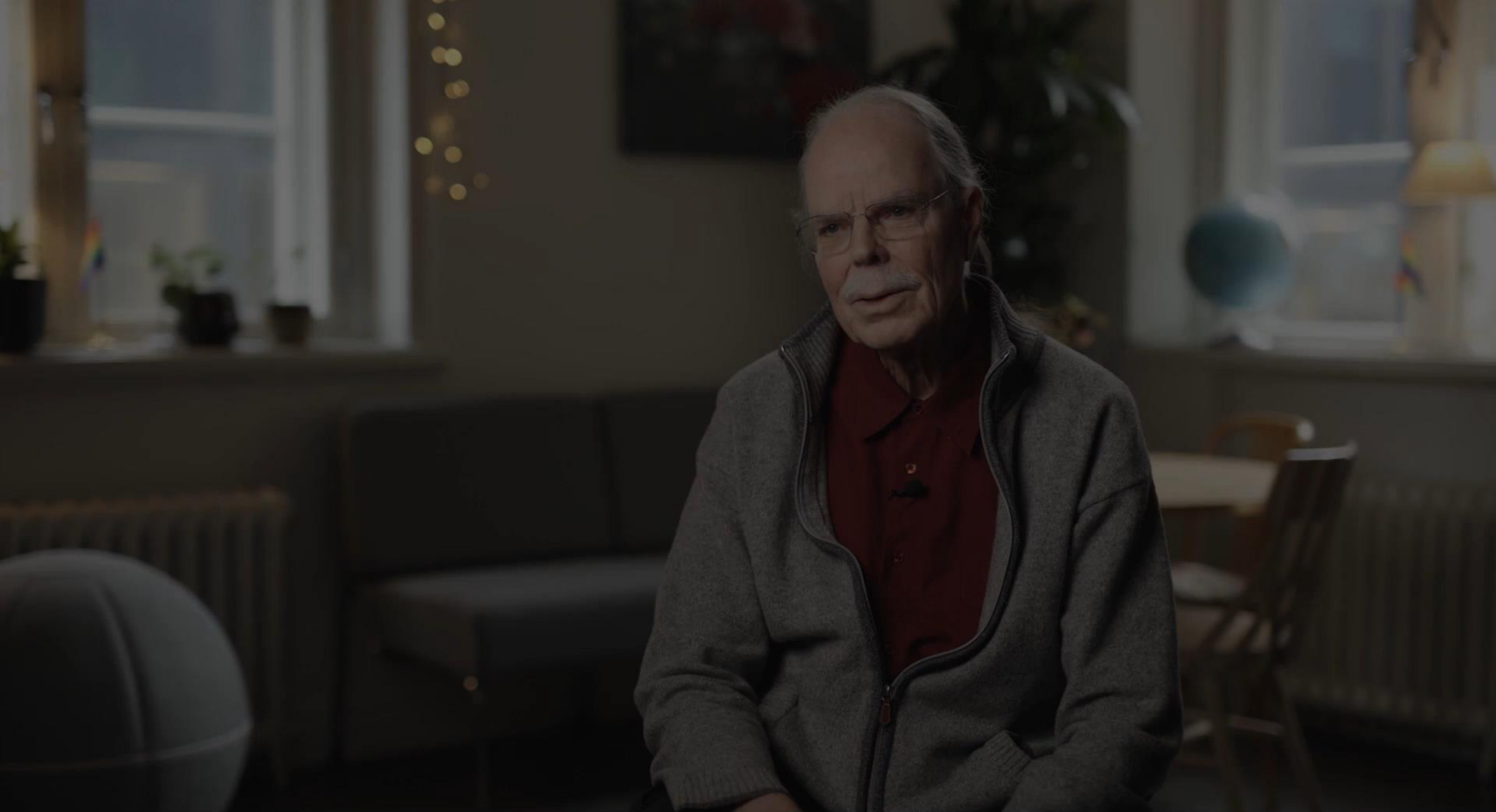

Jämlik vård och omsorg för äldre hbtqi-personer

Malte Sundberg och Charlotte Fagerstedt
Vård- och omsorgscollege 251204

Agenda

1. Film: Roland berättar
2. Intro och bakgrund
3. Kartläggning av kommunal vård och omsorg för äldre hbtqi-personer
4. Äldre hbtqi-personers rättigheter
5. Kunskapsstöd
6. Sammanfattning, reflektion och frågor

Intro och bakgrund

Socialstyrelsens fokusområden i regeringens handlingsplan

Hälsa, vård och sociala tjänster

Lika förutsättningar och möjligheter att uppnå en god hälsa och erhålla en jämlik vård och social omsorg oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Äldre hbtqi-personer

Äldre hbtqi-personer ska kunna leva öppet och kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg.

Stolt och trygg

Handlingsplan för hbtqi-personers
lika rättigheter och möjligheter

Hbtqi

Sexualitet

Sexualitet

Könsidentitet och könsuttryck

Sexualitet, könsidentitet, könsuttryck

Kroppsligt kön

Homosexuella

Bisexuella

Transpersoner

Queera personer

Intersex (personer med intersexvariationer)

Kort historisk tillbakablick

1944 Samkönad sexualitet avkriminaliseras

1979 Homo- och bisexualitet inte längre klassat som sjukdom

1999 Förbudet att diskriminera pga sexuell läggning

2003 Samkönade par erkänns som vårdnadshavare

2009 Samkönat äktenskap

2009 Förbudet att diskriminera pga könsidentitet och könsuttryck

2013 Krav på sterilitet för personer som vill ändra juridiskt kön tas bort

Demonstranter ockuperar Socialstyrelsen i protest mot sjukdomsstämpel. 1979. Foto: QX Arkiv/Eva Eijerfors

Hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor idag

- Fysisk och psykisk ohälsa
- Suicid
- Kränkningar och diskriminering
- Våldsutsatthet
- Ensamhet och avsaknad av socialt stöd
- Minoritetsstress
- Riskbruk och beroende
- Sämre ekonomi
- Sämre förtroende för samhällsinstitutioner

*Folkhälsomyndigheten 2014, 2015, 2024
Socialstyrelsen 2016*

Kartläggning av kommunal hälso- och sjukvård för äldre hbtqi-personer

Regeringsuppdrag 2022-2023

Socialstyrelsen
gjorde en
motsvarande
undersökning 2012.

Socialstyrelsen fick i uppdrag av regeringen att kartlägga kommuners vård och omsorg om äldre hbtqi- personer och vilka behov som äldre hbtqi-personer har gällande kommunal vård och omsorg.

Parallellt hade Folkhälsomyndigheten i uppdrag att kartlägga äldre hbtqi-personers hälsa.

Resultat från rapporten - Äldre hbtqi-personers äldreomsorg

Otrygghet och oro över att behöva stöd i hemmet eller flytta till ett särskilt boende för äldre.

Oron handlade främst om mötet med personalen.

- Att inte bli bra bemött.
- Att personalen inte har hbtqi-kompetens.
- Att ständigt möta ny personal.

(Socialstyrelsen 2023)

Oro inför framtida omsorg

Klara och Lisa bor tillsammans och klarar sig än så länge själva, men Lisa behöver ibland hjälp från Klara. Kvinnorna funderar på vad som händer om en av dem behöver flytta till ett särskilt boende för äldre. Lisa undrar om de kommer att bli respekterade om de hamnar på ett boende, och Klara svarar med skratt i rösten att de kanske får två enkelsängar så att de inte provocerar någon. Skrattet blir snart till allvar igen när de beskriver otrygghetskänslan av att möta nya människor, och inte veta om de är illasinnade eller inte. Lisa tycker att det känns extra otryggt att möta nya människor i sitt eget hem.

(Socialstyrelsen 2023)

Resultat från rapporten

Vad gör kommunerna?

En knapp tredjedel (28 procent) hade styrdokument som nämner likabehandling av äldre hbtqi-personer

20 procent hade informerat personal om äldre hbtqi-personer på något sätt, tex genom broschyr, utbildning eller strukturerade samtal på APT de senaste 3 åren

(Socialstyrelsen 2023)

Arbete för att främja en likvärdig vård och omsorg

Kommunernas arbete för att främja en likvärdig vård och omsorg, oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck	Ja
Det finns synliga markörer i verksamheterna som riktar sig till äldre personer, exempelvis regnbågsflaggor eller informationsbroschyrer om hbtqi.	28 %
Kommunen samverkar med frivilligorganisationer som arbetar med hbtqi-frågor.	25 %
Mallar och blanketter som används inom vården och omsorgen för äldre personer (inklusive myndighetsutövningen) har ett inkluderande språkbruk.	25 %
Det finns en samordnare/ansvarig för hbtqi-frågorna i kommunen.	23 %
Det finns handledning/utbildning för personal inom vården och omsorgen som handlar om bemötande av äldre hbtqi-personer.	17 %
Andra anpassningar.	8 %
Könsuppdelade miljöer eller verksamheter riktade till äldre personer är inkluderande för transpersoner.	3 %
Nej, vi har inget gjort något av ovanstående.	37 %

Knappt ingen av kommunerna...

- hade följt upp sitt arbete av genomförda insatser för att förbättra bemötandet av äldre hbtqi-personer
- kände till om de privata aktörerna inom äldreomsorgen har genomfört aktiviteter eller informationsinsatser för sin personal, där information om äldre hbtqi-personer utgjort en del.
- hade uppmärksammat äldre hbtqi-personer i sitt arbete kring våld i nära relationer
- hade ett uttalat arbetssätt för att bemöta äldre transpersoner eller äldre hbtqi-personer som lever med hiv

(Socialstyrelsen 2023)

Kommunernas behov av nationellt stöd

Kommunerna uppger i enkäten att de vill ha mer utbildning och kunskap, exempelvis

- webbutbildning
- filmade intervjuer med övningar i anslutning till filmerna
- goda exempel
- utbyte av information med andra som arbetat med frågan

Slutsatser i rapporten

Kommunernas hbtqi-arbete svarar inte upp mot de behov som finns.

Ett individ- och personcentrerat arbete förutsätter att det finns hbtqi-kompetens.

Socialstyrelsen föreslog därför i rapporten att regeringen stärker kommunernas hbtqi-arbete på olika sätt.

Slutsatser: Vilka rättigheter har äldre hbtqi-personer i kontakten med vård och omsorg?

Samma rättigheter och möjligheter som andra

- Leva ett värdigt liv och känna välbefinnande
- Leva och bo självständigt och under trygga förhållanden
- Stöd för en aktiv och meningsfull tillvaro
- Rätt att få bo tillsammans med make eller sambo
- Respekt för integritet och privatliv
- Missförhållanden ska rapporteras

Kunskapsstöd

5

Arbeta för jämlik äldreomsorg för hbtqi-personer

Välkommen!

Den här utbildningen är för dig som jobbar inom äldreomsorgen och den kommunala hälso- och sjukvården. I utbildningen får du veta mer om äldre hbtqi-personers lika rättigheter till god vård och omsorg, och mer om äldre hbtqi-personers hälsa och livsvillkor.

Med mer kunskap, har du bättre förutsättningar att bemöta hbtqi-personer på ett sätt som är respektfullt och förtroendeingivande, och arbeta för en jämlik vård och omsorg.

Hbtqi står för **homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och personer med intersexvariation**. I utbildningen finns ibland inte förkortningen för intersexvariation med i texten. Det står då enbart "hbtqi" och inte "hbtqi". Det beror på att det inte finns så mycket forskning att hänvisa till som gäller personer med intersexvariation.

Alla citat i utbildningen är direkta citat eller baserade på sådant som äldre hbtqi-personer har berättat. Bilderna i utbildningen har inget med själva ämnet att göra.

Genomförande:

- Du kan gå igenom utbildningen ensam. Du får läsa fakta och exempel. Du får svara på frågor, och sedan får du återkoppling med exempel på hur frågorna kan besvaras.
- Vi rekommenderar att arbeta med fallbeskrivningarna i grupp efter att var och en tagit del av utbildningen.
- Utbildningen är indelad i 7 delar.
- Efter del 6 finns ett quiz, där du kan testa vad du lärt dig.
- Del 7 är riktad till chefer, verksamhetsutvecklare och andra i ledande ställning.
- Utbildningen tar runt 1-2 timmar att gå igenom, eller längre, beroende på hur lång tid som läggs på fallbeskrivningarna.
- Du har möjlighet att pausa och fortsätta senare.

Så navigerar du

The image shows two women sitting in blue armchairs, facing each other in a conversation. The woman on the left has long reddish-brown hair and is wearing a light pink long-sleeved shirt and dark blue jeans. A black leather handbag sits on the floor next to her. The woman on the right has short blonde hair and is wearing a dark blue V-neck top under a light grey cardigan, with blue jeans and white shoes. Between them is a white rectangular box containing text. The background is a plain, light grey wall.

Hbtqi och normer i socialtjänsten

Välkommen till en webbutbildning om hbtqi-personers levnadsvillkor och att ge ett jämlikt bemötande för dig som jobbar i socialtjänsten!

Syftet med webbutbildningen är att främja en god och jämlik omsorg för alla oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck.

Hbtqi står för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera personer och personer med intersexvariation. Det är ett samlingsbegrepp för människor som på olika sätt bryter mot normer om sexuell läggning och kön. Ordlista med förklaringar av begrepp hittar du [här](#)

I utbildningen får du kunskap om:

- hbtqi-personers hälsa, livsvillkor och rättigheter
- normer om kön och sexualitet som kan skapa hinder för jämlikhet
- hbtqi-personers utsatthet för våld
- hur du kan främja en jämlik socialtjänst och ett bra bemötande av hbtqi-personer

Så gör du webbutbildningen

- Utbildningen har sex delar som du genomför på egen hand.
- Varje del innehåller introducerande faktatext, en film med exempel från socialtjänstens verksamhet, faktafrågor och reflektionsfrågor med återkoppling. I vissa delar finns också korta föreläsningsfilmer med fakta.
- Del sex riktar sig till dig som är i ledande ställning, till exempel chef eller verksamhetsutvecklare.
- I slutet finns ett quiz med repetitionsfrågor.
- Du kan också använda filmerna och reflektionsfrågorna som stöd för samtal i grupp. Utbildningen innehåller inte handledning för gruppsamtal.
- Hela utbildningen tar runt 60-120 minuter att göra. Dela gärna upp utbildningen på flera tillfällen. Du kan pausa den och fortsätta senare.

Så navigerar du

Ett bra bemötande

Till dig som möter transpersoner eller personer med funderingar kring sin könsidentitet i ditt arbete

Innehåll

Bra bemötande och information för en jämlik vård, socialtjänst och elevhälsa	3
Konkreta tips för ett jämlikt bemötande	5
Fånga upp ohälsa och utsatthet – och ge rätt stöd	9
Många skäl till psykisk ohälsa	9
Se över rutinerna för screening	10
Graviditet och förlossning	11
Det är förbjudet att diskriminera på grund av könsidentitet och könsuttryck	11
Könsbekräftande vård	12
Könstillhörighetslagen och ändring av juridiskt kön	14
Ord och definitioner som är bra att känna till	15
Tips för dig som vill veta mer	16

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-11-9313

Foto: Peter Muller, Scandinav Bildbyrå, Johnér
Personerna på bilderna har ingenting med sammanhanget att göra.

Publicerad: socialstyrelsen.se, november 2024

**Sammanfattning,
reflektion och frågor**

6

Sammanfattning - huvudbudskap

1. Äldre hbtqi-personer har rätt till jämlik vård och omsorg
2. För att det ska bli verklighet behöver vi
 - Främja hälsa och goda livsvillkor
 - Förstå att tidigare erfarenheter påverkar
 - Främja trygghet och tillit
 - Öka kunskapen om hbtqi, normer och rättigheter för att kunna möta individen

Reflektera

- Hur kan jag arbeta för en jämlik vård och omsorg för alla äldre, oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck?
- Vad behöver jag/vi för att kunna göra det?

Webbutbildningar

Arbeta för jämlik äldreomsorg för hbtqi-personer

Hbtqi och normer i socialtjänsten

Kontakt

malte.sundberg@socialstyrelsen.se

charlotte.fagerstedt@socialstyrelsen.se

